

Velimir BLAŽEVIĆ

PAPA IVAN PAVAO II. U SLUŽBI MIRA (S posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu)*

Sažetak

Oslanjajući se na dokumente, autor članka predstavlja mirotvorstvo pape Ivana Pavla II. Tijekom dvadesetpetgodišnjeg pontifikata Papa je nebrojeno puta podizao svoj odlučni glas protiv rata i nasilja, a za pravedni i trajni mir, za poštivanje ljudskih prava i građanskih sloboda, za solidarnost i uvažavanje među državama i narodima. Papa je to uvijek činio s osobitom ljubavlju i iskrenošću, zauzetošću i nepristranošću.

Kad se radilo o ratu u Bosni i Hercegovini i o stradanjima njezinih naroda, on se oglašavao sa zamjetnom tjeskobom i duševnom boli te s uočljivim suosjećanjem i ljubavlju. Želio je i tražio poštivanje ljudskih prava i zagovarao mir za sve, bez razlike na nacionalnu ili vjersku pripadnost.

Možda se to nekome i nije uvijek tako činilo, ili mu se nije svidalo ono što je Papa govorio i činio, ali je Bosni i Hercegovini i svim njezinim stanovnicima zauzimanje Ivana Pavla II. za prestanak rata i za mir, te njegovo ohrabrivanje nedužnim stradalnicima i patnicima značilo veoma mnogo. Stoga Bosna i Hercegovina i njezini narodi ne bi smjeli zaboraviti što je Ivan Pavao II. za njih učinio i što im je u najtežim vremenima značio.

Papa Ivan Pavao II. 2. listopada 1979., pri kraju prve godine svoje papinske službe (za papu je izabran u listopadu 1978.), u govoru što ga je izrekao na 34. generalnoj skupštini Organizacije Ujedinjenih Naroda, svečano je izjavio i obećao: "Pavao VI. je bio neumorni sluga stvari mira. Ja ga također želim slijediti svim svojim silama i nastaviti to njegovo služenje."¹ Zasiurno je Ivan Pavao II. to neumorno i činio i u potpunosti ostvarivao, i postao je, neosporno, najvećim mirotvorcem i mironoscem u današnjem svijetu.

* Predavanje održano 18. listopada 2003. na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji prigodom proslave Dana Teologije i obilježavanja 25. obljetnice pontifikata Ivana Pavla II. - *Napomena urednika.*

¹ Giorgio FILIBECK, *I diritti dell'uomo nell'insegnamento della Chiesa. Da Giovanni XXIII a Giovanni Paolo II*, Libreria Editrice Vaticana 2001., str. 339.

U proteklih 25 godina, otkad se nalazi na Petrovoj stolici, on je više od bilo koga drugog, kao vrhovni poglavar Katoličke Crkve, neprestance, dosljedno, nepokolebljivo, i posvuda širom svijeta, razglašavao poruku mira, sve ljude i društvene slojeve poučavao i hrabrio da budu graditelji mira i širitelji “kulture mira”, te molio za mir i druge pozivao i poticao da mole za Božji dar mira. Uz to što se izravno zalagao za sprječavanje ili okončanje ratnih sukoba i za uspostavljanje mira gdje je on bio narušen, i za očuvanje gdje je bio ugrožen, zauzimao se za obranu i osiguranje mira i neizravno, time što se zauzimao za poštivanje dostojanstva ljudske osobe, za poštivanje i promicanje temeljnih prava svakoga čovjeka i svakog naroda, za suživot solidarnosti i skladnih odnosa među državama, narodima i među svim ljudima, bez obzira na rasnu, etničku, vjersku i bilo koju drugu pripadnost i različitost.

Budući da mi je vrijeme ograničeno, u izlaganju koje slijedi neću biti u mogućnosti cjelovito i zorno prikazati sve što je Sveti Otac Ivan Pavao II. tijekom svoga pontifikata izrekao, napisao i učinio za mir u svijetu. Zato ću samo u najkraćim crtama iznijeti osnovne pravce ili okvire Papina razmišljanja i angažiranja za mir, a koje je on sam najbolje označio riječima izrečenim u sjedištu Organizacije Ujedinjenih Naroda, u obraćanju koje sam malo prije spomenuo, kada je kazao: “Katolička Crkva, u svim mjestima zemaljske kugle, razglašava poruku mira, moli za mir, odgaja čovjeka za mir.”²

Uz predstavljanje nekih od temeljnih odrednica služenja miru i velikog doprinosa Ivana Pavla II. kulturi mira općenito, iznijet ću i neke njegove misli i inicijative vezane za prestanak rata i uspostavljanje mira na Balkanu i posebice u Bosni i Hercegovini.³

Načini i sredstva služenja miru Ivana Pavla II.

Ivan Pavao II. je pratio, i bio je uvijek odmah i točno informiran o sukobima i ratnim žarištima po svijetu, a vrlo dobro je znao, i na temelju vlastitog iskustva iz Drugog svjetskog rata, što znači rat, i kakve sve strahote on uzrokuje i sa sobom nosi. Zato nije nimalo čudno što je u svojoj pastirskoj službi bio veoma glasan i otvoren u ukazivanju na uzroke rata i na bezumnost ratovanja. Uz to što je sukobljene i zaraćene strane pozivao da obustave

² *Isto*, str. 339.

³ O angažiranju Ivana Pavla II. za prestanak rata i uspostavljanje mira u Bosni i Hercegovini svjedoči knjiga dokumenata: Velimir BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II. istinski prijatelj Bosne. Javni istupi Svetog Oca i dužnosnika Svete Stolice za uspostavu mira i očuvanje Bosne i Hercegovine (1991-1996)*, Svjetlo riječi, Sarajevo 1997.

međusobna ubijanja i razaranja, te što je izražavao suosjećanje i solidarnost sa žrtvama rata i poticao ljude dobre volje da im u nevolji pomognu, nebrojeno je puta, u različitim prigodama, na različite načine i različitim sredstvima, na mnogim mjestima, pred različitim sugovornicima i pred mnogobrojnim slušateljstvom, razlagao smisao i značenje mira za čovjeka i čovječanstvo, te naznačivao putove i uvjete istinskoga ili pravoga i trajnoga mira.

O potrebi mira i o graditeljima mira govorio je pred predstavnicima država članica Organizacije Ujedinjenih Naroda i pred drugim međunarodnim forumima, a o tome im je i pisao u svojim porukama. U uobičajenim susretima s diplomatskim zborom u Rimu, u prvoj polovici siječnja svake godine, skretao je njihovu pozornost i pozornost sveukupne svjetske javnosti na ratna žarišta i sukobe po cijelom svijetu, te pozivao i poticao na otklanjanje tih žarišta i uzroka napetosti i ratnih sukoba. Svake je godine, u mjesecu prosincu, upućivao poruke za Svjetski dan mira 1. siječnja i u njima obrađivao mnoga pitanja i različite aspekte gradnje i očuvanja mira. Da se radilo o aktualnim pitanjima i temama tih poruka, dovoljno pokazuju i samo neki od njihovih naslova, npr.: "Istina, snaga mira" (1980.), "Da bi se služilo miru, treba poštivati slobodu" (1981.), "Mir i mladi idu skupa" (1985.), "Vjerska sloboda, uvjet mirnog suživota" (1988.), "Da bi se gradio mir, treba poštivati manjine" (1989.), "Ako tražiš mir, pomaži siromašnima" (1993.), "Žena, odgojiteljica mira" (1995.), "Dajmo djeci budućnost mira" (1996.), "Iz pravednosti svih rada se mir za svakoga" (1998.), "Tajna ljudskog mira je u poštivanju ljudskih prava" (1999.), "Nema mira bez pravde, nema pravde bez oprostjenja" (2002.); "Mir na zemlji - trajna obveza" (2003.).

Pitanja mira, vezano osobito za konkretne sukobe i ratna žarišta, bila su i predmet nebrojenih Papinih propovijedi, homilija, nagovora i obraćanja vjernicima i hodočasniciima na tjednim generalnim audijencijama i na posebnim audijencijama istaknutijih ličnosti političkog i javnog života, ili vjernicima na Trgu sv. Petra u Rimu na nedjeljnoj podnevnoj molitvi Andeoskog pozdrava.

Kako je Ivan Pavao II. zamišljao mir i odakle, prema njegovu mišljenju, dolazi mir i što ga uvjetuje?

Papa Ivan Pavao II. često je naglašavao da je mir temeljno, najveće i najvažnije dobro ili vrednota, potrebno svakom čovjeku, svakom narodu i cijeloj ljudskoj obitelji te da to dobro treba iskreno tražiti i odlučno braniti.⁴

⁴ Vidi: Govor na 34. generalnoj skupštini Organizacije Ujedinjenih Naroda (OUN) 2. 10. 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 341; Poruka za Svjetski dan mira 1982., 21. 12. 1981.,

Vrlo često je ponavljao, osobito kad je pozivao na molitvu za prestanak rata negdje u svijetu i za uspostavljanje mira, da je mir dar Božji povjeren ljudima, i upravo je tako naslovio svoju poruku za Svjetski dan mira 1982., da mir, u svom pravom i autentičnom obliku i izrazu, dolazi od Boga, kao iz svog izvora i temelja.⁵ Govorio je kako se mir postiže i da mir vlada ako čovjek u Bogu nade sklad sa samim sobom i s bližnjima sebi sličnima;⁶ da Bog ljude poziva na mir; da im jamči mir ako se poštuju njegovi zakoni; da svijetu daje svoj dar mira ako ljudi Boga prihvaćaju kao svog zajedničkog Oca te ako se međusobno prihvaćaju kao braća.⁷

Govoreći o nužnosti očuvanja mira ili o njegovu ponovnom uspostavljanju, redovito je naglašavao i ponavljao kako se mir svodi na poštivanje neotuđivih temeljnih ljudskih prava, individualnih i kolektivnih;⁸ da se mir rađa u poštivanju prava osoba i prava naroda,⁹ te da je poštivanje širokog spektra čovjekovih prava i prava svakog naroda, temelj mira u suvremenom svijetu, bilo unutar pojedinih država i društvenih zajednica, bilo u međunarodnim relacijama.¹⁰

u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 343; Poruka za Svjetski dan mira 1991., 8. 12. 1990., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 352; Govor diplomatskom zboru, 12. 1. 1991., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 846; Poruka za Svjetski dan mira 1993., 8. 12. 1992., u: *Vrhbosna*, III(CVI), 4/1992., str. 233.

⁵ Poruka za Svjetski dan mira 1982., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 343 i 344; Nagovor za Andeoski pozdrav, 3. 1. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 65; Pismo sarajevskom nadbiskupu Puljiću, 29. 9. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 107; Govor na posebnoj audijenciji sudionika 6. generalne skupštine "Svjetske konferencije religija za mir", 3. 11. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 188.

⁶ Govor diplomatskom zboru, 9. 1. 1989., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 660.

⁷ Poruka za Svjetski dan mira 1982., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 343; Homilija na Molitvenom danu za mir u Bosni i Hercegovini, 23. 1. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 140.

⁸ Vidi: *Enc. Redemptor hominis*, 4. 3. 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 326; Govor na 34. generalnoj skupštini OUN, 2. 10. 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 423; Poruka za Svjetski dan mira 1981., 8. 12. 1980., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 290; *Enc. Laborem exercens*, 14. 9. 1981., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 731; Govor diplomatskom zboru, 7. 1. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 842; Poruka za Svjetski dan mira 1999., 8. 12. 1998., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 367.

⁹ Vidi: Papin govor koji trebao biti održan crkvenim i građanskim vlastima na dolasku u Sarajevo, koji je bio predviđen za 8. 9. 1994., ali taj pohod nije ostvaren, u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 173.

¹⁰ Vidi: Govor na 34. generalnoj skupštini OUN, 2. 10. 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 423; Poruka za Svjetski dan mira 1981., 8. 12. 1980., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 841; *Enc. Laborem exercens*, 14. 9. 1981., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 731; Pismo prigodom 50. godišnjice izbijanja Drugog svjetskog rata, 27. 8. 1989., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 834.

U različitim je prigodama navodio i pojedina temeljna ljudska prava koja, svako za sebe, moraju biti utkana u zgradu mira da bi ona bila čvrsta, a to su: pravo na život u svim fazama razvitka;¹¹ pravo na uvažavanje i poštivanje svake osobe i njezina dostojanstva, neovisno o rasi, spolu, etničkoj pripadnosti i vjerskom osvjedočenju;¹² pravo na materijalna i duhovna dobra nužna za razvitak i rast pojedinaca i zajednica, na rad i zasluženu naknadu za njega, te na pravednu raspodjelu plodova ljudskog rada;¹³ pravo na sudjelovanje u uređenju vlastite društvene zajednice i na ravnopravnost u njoj, te pravo na gradnju vlastite kulture i civilizacije.¹⁴ Danas se govori o tzv. "trećoj generaciji ljudskih prava", među kojima je i pravo na zdrav i siguran okoliš. Ivan Pavao II. više puta je govorio također o nekontroliranom iskorištavanju prirodnih bogatstava te o ugroženosti i zaštiti prirode,¹⁵ a tome je posvetio i svoju poruku za Svjetski dan mira 1990., koja je naslovljena: "Mir s Bogom Stvoriteljem, mir sa svim stvorenim." U toj poruci Papa govori kako i uništavanje prirodnog okoliša ugrožava mir, te da je pitanje ekologije poprimilo takve razmjere da uključuje odgovornost svih i da su nužni uskladeni naponi da bi se utvrdile odgovarajuće dužnosti i zauzimanja pojedinaca, naroda, država i međunarodne zajednice, te da to ide usporedno s nastojanjima izgradnje pravoga mira i da ih objektivno potvrđuje i osnažuje.¹⁶

Od najveće je važnosti, ističe Papa, da u unutarnjem društvenom životu, kao i u međunarodnom, svi ljudi u svakom narodu i kraju, pod svakom vlašću i u svakom političkom sustavu mogu uživati stvarnu puninu prava,¹⁷

¹¹ Vidi: Poruka za Svjetski dan mira 1991., 8. 12. 1990., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 352; Enc. *Evangelium vitae*, 25. 3. 1995., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 545.

¹² Vidi: Poruka za Svjetski dan mira 1989., 8. 12. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 810; Homilija u Asizu 9. 1. 1993., na bdjenju Molitvenog skupa za mir u Europi i posebice na Balkanu, u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 71-72.

¹³ Vidi: Poruka za Svjetski dan mira 1991., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 353.

¹⁴ Vidi: Papin govor u Varšavi, 2. 6. 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 839.

¹⁵ Vidi: Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30. 12. 1987., br. 34, u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 403-404; Enc. *Centesimus annus*, 1. 5. 1991., br. 38, u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 404-45; Govor u Najrobiju, u Centru Ujedinjenih Naroda za okoliš, 18. 8. 1985., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 405-406; Poruka Sudu i Europskoj komisiji za ljudska prava, u listopadu 1979., br. 5, u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 406-407; Govor diplomatskom zboru u Rimu, 9. 1. 1989., br. 5., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 407.

¹⁶ Vidi: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 407.

¹⁷ Vidi: Enc. *Laborem exercens*, 14. 9. 1981., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 731; Poruka za Svjetski dan mira 1982., 21. 12. 1981., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 344; Govor diplomatskom zboru, 9. 1. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 348; Pismo u povodu 50. godišnjice izbijanja Drugog svjetskog rata, 27. 8. 1989., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 834; Govor predsjedniku SAD-a Williamu Clintonu, 12. 8. 1993., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 357; Poruka za Svjetski dan mira 1999., 8. 12. 1998., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 457.

da "mira nema ako nisu poštivana prava svih naroda" a osobito manjinskih i onih najugroženijih,¹⁸ te da se samo ostvarenjem punine prava omogućuje i jamči svakom čovjeku, bez razlike, mir u samim njegovim korijenima.¹⁹ Govorio je i upozoravao da se ne smiju silom gušiti prava i zakonite težnje naroda²⁰ i da je svaka prijetnja ljudskim pravima, bilo na području materijalnih ili duhovnih dobara, jednako opasna za mir, jer se uvijek tiče čovjeka u njegovoj cjelovitosti,²¹ te da "kultura ljudskih prava ne može biti nego kultura mira" i da "svaka njihova povreda sadrži u sebi klice mogućeg sukoba".²²

Uz poštivanje ljudskih prava isticao je nužnost priznavanja i poštivanja građanskih sloboda. Govorio je kako nema mira bez slobode svakog čovjeka,²³ naročito vjerske, i bez slobode svakog naroda. "Poštivanje slobode naroda i nacija integralni je dio mira", kaže Papa,²⁴ te ističe da se mir postiže promicanjem slobodnih naroda u slobodnom svijetu te da je teško stvoriti uvjete mira ako se ne poštuje sloboda svakog naroda, svake nacije i svake kulture.²⁵ A da bi se uistinu služilo stvari mira, također je upozoravao da sloboda svakog ljudskog bića i svake ljudske zajednice mora poštivati individualne i kolektivne slobode i prava drugih ljudi i drugih naroda.²⁶

Papa je na uživanje slobode gledao posebice kroz prizmu nositelja vlasti i obnašanja vlasti u društvu. Ističe kako "nema prave slobode - temelja mira - kada je sva vlast koncentrirana u rukama samo jedne društvene klase, samo jedne rase, samo jedne grupe, ili kad se opće dobro zamjenjuje s interesima samo jedne stranke koja se identificira s državom".²⁷

Češće je govorio o povezanosti pravde i mira, napominjući da se mir može postići i očuvati samo u okviru pravednosti među osobama i među narodima,²⁸ te naglašavao da pravda i mir teže dobru svakoga i

¹⁸ Vidi: Govor diplomatskom zboru, 7. 1. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 642; Pismo u povodu 50. godišnjice izbijanja Drugog svjetskog rata, 27. 8. 1989., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 834.

¹⁹ Govor na 34. generalnoj skupštini OUN, 2. 10. 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 423.

²⁰ Vidi: Nagovor uz Andeoski pozdrav, 29. 6. 1991., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 15.

²¹ Govor na 34. generalnoj skupštini OUN, 2. 10. 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 341; Poruka za Svjetski dan mira 1993., 8. 12. 1992., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 392.

²² Poruka za svjetski dan mira 1999., 8. 12. 1998., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 457.

²³ Vidi: Poruka za Svjetski dan mira 1981., 8. 12. 1980., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 287-292.

²⁴ Poruka za Svjetski dan mira 1981., 8. 12. 1980., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 841.

²⁵ Poruka za Svjetski dan mira 1993., 8. 12. 1992., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 393.

²⁶ Poruka za Svjetski dan mira 1981., 8. 12. 1980., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 290.

²⁷ Poruka za Svjetski dan mira 1981., 8. 12. 1980., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 287.

²⁸ Govor diplomatskom zboru, 10. 1. 1987., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 347.

svih, da pravda ide zajedno s mirom, i kad se povrijedi pravda, da je i mir u pogibelji.²⁹

Isticao je također povezanost mira i istine, zapravo da je mir plod istine,³⁰ te u svojoj poruci za Svjetski dan mira 2003. kaže: "Postoji neraskidiva veza između zauzimanja za mir i poštivanja istine. Poštenje u davanju informacije, pravednost pravnih sustava, transparentnost demokratskih procedura daju građanima onaj osjećaj sigurnosti, onu raspoloživost da se sporovi rješavaju miroljubivim sredstvima i onu volju za poštenim i konstruktivnim dogovorom koji sačinjavaju istinske pretpostavke trajnog mira."³¹

Prilike u društvu koje utječu na izazivanje ratova te ugrožavaju i razaraju mir

Ukazujući na to da mir traži i da miru pogoduje poštivanje čovjekova dostojanstva, poštivanje temeljnih ljudskih prava i sloboda, te prava naroda, Ivan Pavao II. je time neizravno naznačio i što mir ugrožava i razara. Ali je i izravno više puta isticao kako su povrede i gaženja temeljnih ljudskih prava i građanskih sloboda uzrok nemirima i ratovima. Tako je u svom govoru na 34. generalnoj skupštini Organizacije Ujedinjenih Naroda 2. listopada 1979. kazao kako "duh rata, u svom izvornom i temeljnom značenju, izbija i dozrijeva tamo gdje se krše neotuđiva prava čovjeka",³² a u govoru diplomatskom zboru u Rimu 11. 1. 1986. rekao je da svaka nepravda stavlja mir u opasnost.³³

Uskraćivanjem pojedincima i zajednicama, nacijama i nacionalnim manjinama, narodima i državama svega onoga što im pripada kao njihovo, povrjeđuje se pravda ili čini nepravda, i to je, tvrdi Papa, razlog ili snažni pokretač sukoba. A nepravda se posebice čini, napominje Ivan Pavao II., kad u nekoj državi "elita", koja se našla u povlaštenom položaju, svojom "spretnošću" ili "sretnim okolnostima", ili kojoj vlast daje privilegiran položaj, iskorištava druge ljude; nepravda je na djelu među državama kad jedna iskorištava drugu socijalno-ekonomski i kad jedna drugoj nameće svoj politički sustav.³⁴ U poruci za Svjetski dan mira 2003. god., u kojoj

²⁹ Poruka za Svjetski dan mira 1998., 8. 12. 1997., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 229.

³⁰ Vidi: Poruka za Svjetski dan mira 1982., 21. 12. 1981., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 343.

³¹ Poruka za Svjetski dan mira 2003., 8. 12. 2002., u: *Vrhbosna*, XIV(CXVII), br. 1/2003., str. 10.

³² G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 340.

³³ Vidi: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 430.

³⁴ Govor diplomatskom zboru, 11. 1. 1986., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 430.

se Papa posebice osvrnuo na tragično stanje sukoba na Bliskom istoku i u Svetoj Zemlji, koje je povećano i sukobom interesa članica međunarodne zajednice, uputio je ozbiljne riječi na račun nositelja vlasti: "Sve dok oni koji se nalaze na odgovornim položajima ne prihvate da odvažno preispitaju svoj način vršenja vlasti i osiguraju blagostanje svojim narodima, bit će teško zamisliti da će se moći uistinu napredovati prema miru."³⁵ Upozoravao je one kojima pripada odgovornost uređivanja javnog života i općeg dobra država i naroda, da moraju shvatiti da će unutarnji i međunarodni mir biti osigurani samo ako vlada društveno uređenje i ekonomski sustav koji se temelje na pravednosti.³⁶

Papa je, govoreći u različitim prigodama o siromaštvu i siromašnima, isticao i upozoravao kako je krajnje siromaštvo često izvor nasilja³⁷ i da siromaštvo po sebi predstavlja trajnu prijetnju miru. Tako u poruci za Svjetski dan mira 1993. god. kaže da siromaštvo "nije samo povreda ljudskog dostojanstva nego predstavlja nesumnjivu opasnost za mir",³⁸ te da iskorištavanje slabih i rast socijalne bijede priječe i udaljavaju ostvarenje stabilnih uvjeta autentičnog mira.³⁹ "Siromasi su", kaže Papa, "žalosna povorka koja prati sukobe, i nepravde koje su učinjene protiv njih su te koje izazivaju i pothranjuju sukobe".⁴⁰

Također je često upozoravao da mir ugrožavaju nesnošljivost, osobito vjerska,⁴¹ zatim nejednakost, diskriminacija i neravnopravnost među osobama i narodima,⁴² ali se ovdje ne možemo na tome posebno zadržavati.

³⁵ *Vrhbosna*, XIV(CXVII), 1/2003., str. 10.

³⁶ Vidi: Govor na 3. konferenciji latinsko-američkog episkopata u Puebli, 28. 1. 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 635; Poruka za Svjetski dan mira 1986., 8. 12. 1985., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 265; Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30. 12. 1987., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 255; Govor diplomatskom zboru, 9. 1. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 348; Apost. pob. *Ecclesia in Africa*, 14. 9. 1995., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 414; Govor članovima fondacije "Centesimus annus", 9. 5. 1998., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 270.

³⁷ Bula *Incarnationis mysterium*, 29. 11. 1998., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 258.

³⁸ Poruka za Svjetski dan mira 1993., 8. 12. 1992., u: *Vrhbosna*, III(CVI), br. 4/1992., str. 234.

³⁹ *Isto*, str. 233.

⁴⁰ Homilija na bdjenju Molitvenog susreta za mir u Asizu, 9. 1. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 71. Vidi: Poruka za Svjetski dan mira 1993.: "Ako tražiš mir, pomaži siromašnima", u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 392-395.

⁴¹ Poruka za Svjetski dan mira 1989., 8. 12. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 668.

⁴² Vidi: Govor civilnim vlastima i predsjedniku Poljske, 8. lipnja 1979., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 839; Poruka za Svjetski dan mira 1989., 8. 12. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 810; Govor diplomatskom zboru 12. 1. 1991., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 846; Govor Omaru Al Bashiru, predsjedniku Sudana, 10. 2. 1993., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 814; Govor Vijeću ministara KESS-a, 30. 11. 1993., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 850-851; Govor na 50. generalnoj skupštini OUN, 5. 10. 1995., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 853-857; Govor na generalnoj audijenciji, 11. 10. 1995., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 858-859.

Mogućnost ostvarenja mira i tko su graditelji mira

Mir je moguć, ponavljao je više puta Ivan Pavao II., osobito u svezi s raspadom bivše Jugoslavije i ratom u Bosni i Hercegovini.⁴³ Također je naglašavao da je mir zadatak i poziv svih ljudi, a na prvom mjestu Crkve i nas kršćana.⁴⁴

U početku smo vidjeli izjavu Ivana Pavla II. da će svim svojim silama služiti miru. On je to doista i činio. Češće je govorio i isticao kako Crkva nikad ne prestaje djelovati sredstvima koja su joj vlastita za mir i promicanje ljudskih prava;⁴⁵ da će međunarodna zajednica u Svetoj Stolici uvijek naći i imati pozornog sugovornika u svemu što se tiče promicanja bratstva i solidarnosti među narodima, kao i u svemu što pogoduje miru, pravdi i poštivanju ljudskih prava;⁴⁶ da će Crkva pružiti vlastiti moralni i duhovni prinos nadvladavanju neprijateljstava i ostvarenju stabilnog mira.⁴⁷

A što se tiče posebno mira u Bosni i Hercegovini, jednom je zgodom kazao: "U svemu onom što može ovisiti o Svetoj Stolici, nećemo žaliti nikakva truda da ohrabrimo traganje za mirom, u poštivanju osoba, njihova obiteljskog života, njihova života društvenog i vjerskog."⁴⁸ A kad je prvi put došao u Bosnu i Hercegovinu, odnosno u Sarajevo, rekao je: "Ja, kao žhodočasnik mira i prijateljstva, prolazim kroz ova vrata (odnosilo se na zračnu luku - m. op.) nošen željom da svim svojim silama služim miru u pravdi i stvari pomirenja."⁴⁹ Također je govorio da Sveta Stolica, služeći se svim raspoloživim sredstvima, nastavlja zalagati se za svladavanje postojećih napetosti i za uspostavljanje pravde i mira na cijelom Balkanu;⁵⁰ da Katolička Crkva nije nikad prestajala raditi na postizanju pravednog i

⁴³ Vidi: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 64, 127, 168, 186.

⁴⁴ Vidi: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 71, 222, 260.

⁴⁵ Govor na dolasku u Zagreb, 10. 9. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 180; Vidi: Govor ambasadoru SRJ u posebnoj audijenciji, 25. 4. 1996., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 259; Govor na međunarodnom simpoziju o inkviziciji, 31. 10. 1998., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 88; Govor diplomatskom zboru, 10. 1. 1998., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 451.

⁴⁶ Govor diplomatskog zbora u Madridu, 16. 6. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 98.

⁴⁷ Nagovor uz molitvu krunice, 5. 9. 1992., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 50.

⁴⁸ Govor kanadskim vojnicima iz sastava "Plavih kaciga" u misiji OUN u Bosni i Hercegovini, na posebnoj audijenciji, 10. 3. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 150.

⁴⁹ Govor na dolasku u Sarajevo, 12. 4. 1997., u: Ivo TOMAŠEVIĆ - Tomo VUKŠIĆ, *Papa u Sarajevu*, Sarajevo 1997., str. 16-17.

⁵⁰ Govor na dolasku u pohod Hrvatskoj, 10. 9. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 180.

postojanog mira na Balkanu i da će Sveta Stolica nastaviti u tom zalaganju, podupirući svim sredstvima dijalog i pomirenje.⁵¹

Naglašavao je da kršćani moraju biti služitelji pomirbe uvijek i posvuda;⁵² da je kršćanstvo vjera sveopćeg mira i da je kršćansko poslanje ujediniti u Kristu sve ljude, učiniti da budu međusobno braća i sestre, jer su u njemu postali djeca jedinoga Oca koji je na nebesima;⁵³ da je mir na zemlji osobito zadatak vjernika kršćana koji “ne mogu ostati ravnodušni i po strani pred nijekanjem i izdajom mira. Oni moraju uzeti na sebe zadaću da budu ‘graditelji mira’ (Mt 5,9), bilo obraćenjem ‘srca’ bilo potvratima i djelima u prilog istine, slobode, pravednosti i ljubavi, koji su bezuvjetni temelji mira”.⁵⁴ Kršćani su odgovorni, opominje Papa, za mir pred svijetom i u svijetu, i svijet će ostati lišen pravog mira ako ga Isus ne daruje uz pomoć svojih “sredstava mira”, uz pomoć “graditelja mira”.⁵⁵

Ističući kako je poštovanje prema osobama i narodima siguran put miru, i kako je svaki vjernik pozvan da ide njime, Papa kaže: “Svaki korak, pa i sitan, na tom blagoslovljenom putu vodi nas bliže slozi i miru: proglasiti pravo svih i svakoga, potvrditi dostojanstvo svakog čovjeka i žene, koje god bili nacionalnosti, boje kože, vjere, optužiti nepravde..., eto to su neki koraci na koje se... moramo obvezati da ćemo ih učiniti, kao baštinci Isusova mira.”⁵⁶

Ljude i narode u ratove s drugima najčešće uvode njihovi predvodnici ili samozvane vode. Papi je bilo dobro poznato da i traženje i uspostavljanje mira umnogome zavisi od onih koji obnašaju vlast u državama. Zato se obraćao onima koji vrše državničke službe i vladaju pojedinim državama, pa tako i u Bosni i Hercegovini, da učine sve što je moguće da se u njihove zemlje vrati dobro mira.⁵⁷ Odgovornike na medu-

⁵¹ Govor u posebnoj audijenciji ambasadora SRJ, 25. 4. 1996., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 259.

⁵² Nagovor uz Andeoski pozdrav, 16. 1. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 136.

⁵³ Vidi: Homilija na bdjenju Molitvenog susreta za mir u Asizu, 9. 1. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 71; Homilija na Molitvenom danu za mir u Bosni i Hercegovini, 23. 1. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 140.

⁵⁴ Ap. pob. *Christifideles laici*, 30. 12. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 257. Vidi: Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30. 12. 1987., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 53; Govor na generalnoj audijenciji, 13. 4. 1994., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 193.

⁵⁵ Vidi: Homilija na bdjenju Molitvenog susreta za mir u Asizu, 9. 1. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 71.

⁵⁶ Homilija na bdjenju Molitvenog susreta za mir u Europi i posebice na Balkanu, 9. 1. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 71-72.

⁵⁷ Vidi: Nagovor uz Andeoski pozdrav, 23. 8. 1992. i 12. 12. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 49 i 120.

narodnoj razini i u međunarodnoj zajednici pozivao je da pomognu kako bi se ratovi zaustavili drugdje i u Bosni i Hercegovini i uspostavio istinski mir.⁵⁸ Podržavao je i naglašavao važnu ulogu vojnih multinacionalnih snaga pod zaštitom Organizacije Ujedinjenih Naroda da interveniraju u obrani ljudskih prava gdje god se ona krše i da omoguće pružanje humanitarne pomoći u krajevima pogođenim različitim katastrofama, čime se stavljaju u službu mira i postaju njegovi graditelji.⁵⁹

Papa napominje da mir nije toliko pitanje struktura koliko osoba. Strukture i procedure mira, pravne, političke i ekonomske, sigurno su nužne, ali geste mira izviru iz života osoba koje u svojoj duši gaje stavove mira.⁶⁰ U raznim je prilikama isticao kako svi narodi imaju pravo da žive u miru, ali i da je dužnost svih pridonositi stvaranju uvjeta za istinski mir,⁶¹ te da je potrebna mobilizacija svih snaga da se izgradi budućnost pravde, solidarnosti i mira za svaki narod, rušeći etničke i kulturne barijere i predrasude te nadilazeći podjele koje postoje između Zapada i Istoka, Sjevera i Juga našeg planeta.⁶²

Graditelji mira su, kaže Papa, svi ljudi, bez iznimke: "Pojedinci, obitelji, zajednice, narodi - svi su pozvani da žive u pravdi i da rade za mir."⁶³ Prilikom obilježavanja u Europi 50. obljetnice završetka Drugog svjetskog rata apelirao je: "Potičem svakoga da čini proročka djela u prilog miru i razumijevanju među narodima",⁶⁴ te je svijetu uputio opći

⁵⁸ Vidi: Nagovor uz Andeoski pozdrav, 1. 1. 1992. i 12. 12. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 31 i 120; Nagovor na generalnoj audijenciji, 21. 7. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 102; Govor predsjedniku USA-a W. Clintonu na posebnoj audijenciji, 12. 8. 1993., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 357.

⁵⁹ Vidi: Govor kanadskim vojnicima iz sastava "Plavih kaciga" OUN, 10. 3. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 150; Govor na 3. međunarodnom skupu Vojnih ordinarija, 11. 3. 1994., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 445.

⁶⁰ Poruka za Svjetski dan mira 2003., 8. 12. 2002., u: *Vrhbosna*, XIV(CXVII), br. 1/2003., str. 11.

⁶¹ Vidi: Enc. *Laborem exercens*, 14. 9. 1981., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 731; Poruka za Svjetski dan mira 1981., 8. 12. 1980., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 841; Poruka za Svjetski dan 1993., 8. 12. 1992., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 293; Poruka za Svjetski dan mira 1998., 8. 12. 1997., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 229.

⁶² Pismo talijanskim biskupima, 6. 1. 1993., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 76-77.

⁶³ Poruka za Svjetski dan mira 1998., 8. 12. 1997., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 229. Vidi: Govor na generalnoj audijenciji, 7. 9. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 164; Govor pripremljen za civilne i crkvene vlasti, predviđeni za pohoda Sarajevu, 8. 9. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 173; Govor prigodom dolaska u Sarajevo, 12. 4. 1997., u: I. TOMAŠEVIĆ - T. VUKŠIĆ, *nav. dj.*, str. 16-17; Govor članovima Predsjedništva Bosne i Hercegovine, 13. 4. 1997., u: I. TOMAŠEVIĆ - T. VUKŠIĆ, *nav. dj.*, str. 38-39.

⁶⁴ Nagovor uz podnevnu molitvu "Kraljice neba", u Belgiji, 4. 6. 1995., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 220.

poziv: "Gradimo mir! Treba djelatno raditi da se poruše barijere i prepreke koje ometaju ostvarenje mira. Mir je zajednički poziv svakog čovjeka i svih naroda; mir je naše poslanje."⁶⁵

Vezano za prilike u Bosni i Hercegovini i uspostavljanje mira u njoj, imao je namjeru, prilikom planiranog dolaska u rujnu 1994. u Sarajevo, upozoriti kako je mir "veliki zadatak, koji je povjeren odgovornosti svih ljudi"⁶⁶ A kad je 1997. god. došao u Sarajevo, naglasio je kako će "mir u Bosni i Hercegovini pobijediti ako svi budu znali raditi u istini i pravdi, idući istodobno ususret zakonitim očekivanjima stanovnika tih krajeva koji u svojoj složenoj raznolikosti mogu postati znakom za čitavu Europu"⁶⁷

Nije Ivan Pavao II. propustio da se osvrne i na ulogu masmedija u ratu i u miru. Upozorio je na njihovu odgovornost kada podržavaju i opravdavaju nasilja koja dovode do povreda ljudskih prava, raspirivanja mržnje i rata, ali je istaknuo da treba vidjeti i priznati i njihove zasluge za vođenje dijaloga i pregovora i za duh solidarnosti, koji se pokreću zahvaljujući inicijativama i porukama što ih masmediji šire u prilog uzajamnom razumijevanju i miru.⁶⁸

Put ili način i sredstva da se uspostavi narušeni mir

Ivan Pavao II. nije samo govorio o važnosti i potrebi mira među ljudima i narodima i nije samo upozoravao na društvene pojave i stanja koja ugrožavaju i narušavaju mir. On je više puta naznačivao i način ili sredstva kako se ponovno može doći do mira.

Trajni mir među narodima, kaže Papa, ne može biti nametnut voljom jačega, nego treba biti prihvaćen od svih, a to će biti moguće ako se poštuju prava svakog čovjeka, naročito onih slabih, te prava svakog naroda i prava nacionalnih manjina.⁶⁹ Osobito često govorio je o nužnosti strpljivog, otvorenog i iskrenog dijaloga. Naglašavao je kako se dugoročni problemi u društvu, koji dovode do napetosti i do ratova, rješavaju samo dijalogom među sukobljenim stranama, u poštivanju prava svake osobe i svakog naroda,⁷⁰ te

⁶⁵ Nagovor uz Andeoski pozdrav, 11. 6. 1995., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 222.

⁶⁶ Vidi: Govor koji je trebao biti održan civilnim i crkvenim vlastima u vrijeme pohoda Sarajevu, ali do kojega nije došlo, u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 173.

⁶⁷ Govor na dolasku u Sarajevo, 12. 4. 1997., u: I. TOMAŠEVIĆ - T. VUKŠIĆ, *nav. dj.*, str. 16-17.

⁶⁸ Poruka za Svjetski dan mira 1999., 8. 12. 1998., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 457.

⁶⁹ Govor diplomatskom zboru, 7. 1. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 842.

⁷⁰ Nagovor na generalnoj audijenciji, 27. 1. 1993. i 21. 7. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 80 i 102.

da su raspoloživost strana da se prihvate i da pregovaraju obvezatni put rješavanja složenih problema i jedini način da se dode do rješenja dostojnih čovjeka i da se postigne međusobni mir.⁷¹

Upućivao je na dijalog i pregovaranje također u svezi s ratom vođenim u Bosni i Hercegovini.⁷² “Ponovno treba podsjetiti”, govorio je Papa, “da je pregovaranje, ako je potrebno i uz pomoć međunarodnih institucija, jedini mogući put da se nadvladaju zapreke koje se opiru slozi u ovim etničkim, vjerskim i jezičnim mozaicima našega svijeta”.⁷³ O važnosti dijaloga za okončanje rata u Bosni i Hercegovini Papa je pisao generalnom tajniku Organizacije Ujedinjenih Naroda Boutrosu Ghaliji: “Dijalog u kojem sudjeluju odgovornici strana u sukobu trebao bi im pomoći da se uzajamno poštuju umjesto da se suprotstavljaju; da upotrijebe svoje energije da bi zaustavili rat na terenu, a ne da traže političke probitke; da izgrađuju svoj vlastiti narod na čvrstim temeljima pravde koja je preduvjet mira, umjesto da slijede ambicije koje ga mogu samo uništiti.”⁷⁴ A u govoru što ga je održao članovima Predsjedništva Bosne i Hercegovine 13. travnja 1997. kazao je: “Metoda koje se valja strogo pridržavati u rješavanju teškoća koje se pojavljuju u mučnome hodu jest dijalog prožet slušanjem drugoga i uzajamnim poštivanjem. Metoda dijaloga, koja, unatoč otporima, sve više dolazi do izražaja, od svih sudionika zahtijeva čestitost, odvažnost, strpljivost, ustrajnost... Dijalog se mora razvijati u poštivanju jednakopravnosti zajamčene svakom pojedinom građaninu preko odgovarajućih zakonskih sredstava, bez povlašćivanja ili obespravljanja bilo koga.”⁷⁵ A u govoru kojeg je namjeravao održati civilnim i crkvenim vlastima na dolasku u planirani pohod Sarajevu u rujnu 1994. stajalo je napisano: “Metoda dijaloga... zahtijeva poštenje, ustrajnost i velikodušnost svih strana. Samo će se na temelju tih načela moći izgladiti nesuglasice i postojeća razmimoilaženja.”⁷⁶

Ivan Pavao II. je izražavao svoju žalost zbog uništavanja ljudskih života i zbog razaranja materijalnih dobara u ratovima, suosjećao sa svima

⁷¹ Vidi: Poruka za Svjetski dan mira 1989., 8. 12. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 812; Nagovor uz Andeoski pozdrav, 12. 4. 1992., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 34; Poruka ambasadoru Reneu Valeryu Mogbeu, predsjedniku Komiteta konferencije Fondacije “Path to Peace”, 5. 3. 1993., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 615.

⁷² Nagovor na generalnoj audijenciji, 27. 1. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 80.

⁷³ Govor diplomatskom zboru 9. 1. 1995., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 204.

⁷⁴ Poruka od 1. 3. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 85.

⁷⁵ I. TOMAŠEVIĆ - T. VUKŠIĆ, *nav. dj.*, str. 38.

⁷⁶ V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 173.

koji su bili žrtve nasilja, te se zauzimao za prestanak ratova, gdje god se vodili, ali je i naglašavao kako mir nije samo život bez sukoba među ljudima i narodima,⁷⁷ da nije samo odsutnost rata, te da se kultura mira ne stvara i ne promiče odbacivanjem rata, nego plemenitom opcijom za život, koja pomaže da se stvori snažna veza bratstva u ljudskom životu i da se sačuva i podupire suživot društvene jednakosti i uzajamne slobode.⁷⁸

Nebrojeno puta iskazivao je svoju solidarnost, i riječima i stvarno, a isto tako je i druge poticao na solidarnost sa žrtvama nepravdi, nasilja i rata, gledajući u njoj put miru i ujedno razvitku.⁷⁹ "Samo duh solidarnosti", kaže on "otvoren za dijeljenje sudbine s drugima, omogućuje poduzimanje sigurnoga hoda prema miru".⁸⁰ Također je isticao da solidarnost i pružanje pomoći stradalnicima i ljudima u nevolji nije samo stvar dobre volje. Postoji dužnost solidarnosti, kaže Papa, koja vodi tome da se brani pravo svake osobe i naroda da žive dostojno i u miru i dužnost je ljudi i naroda da žive u stanju mira, poštivanja i solidarnosti s drugim ljudima i narodima.⁸¹

Za uspostavljanje istinskoga i trajnoga mira, što je uvjet ljudskog razvoja, Papa je naročito često, i uvijek iznova, naglašavao potrebu opraštanja. Isticao je da se nikakav mirovni proces ne može započeti ako među sukobljenim stranama ne dođe do iskrenog opraštanja: oprostiti i tražiti oprostjenje.⁸² Vidjeli smo naprijed kakvu važnost Papa pridaje pravdi u očuvanju mira. Ali on također kaže: "Budući da je ljudska pravda ipak uvijek krhka i nesavršena, podložna sebičnostima i ograničenjima, kako pojedinaca tako i čitavih skupina, treba je ostvarivati u duhu opraštanja i u stanovitom smislu upotpunjavati opraštanjem koje vida rane i obnavlja narušene odnose među ljudima."⁸³

⁷⁷ Govor diplomatskom zboru, 7. 1. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 842.

⁷⁸ Vidi: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 64 i 211. Također poruku 7. Ibero-američkom sastanku na vrhu, 8. 11. 1997., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 505.

⁷⁹ Vidi: Enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30. 12. 1987., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 255; Ap. pob. *Christifideles laici*, 30. 12. 1988., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 257.

⁸⁰ Nagovor uz Andeoski pozdrav, 1. 1. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 63.

⁸¹ Govor sudionicima plenarnog zasjedanja Papinskog vijeća "Cor Unum", 8. 4. 1994., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 267; Govor na 50. generalnoj skupštini OUN, 5. 10. 1955., u: G. FILIBECK, *nav. dj.*, str. 856.

⁸² Vidi: Govor na dolasku u Zagreb, 10. 9. 1994., u: Velimir BLAŽEVIĆ, *Služenje miru. Ivan Pavao II. i Sveta Stolica za mir u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (1991-1995)*, Zagreb 1995., str. 258; Govor na odlasku iz Zagreba, 11. 9. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Služenje miru*, str. 271; Nagovor na generalnoj audijenciji, 14. 9. 1994. i 13. 9. 1995., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 184 i 238; Govor članovima Predsjedništva BiH prilikom pohoda Sarajevu, 13. 4. 1997., u: I. TOMAŠEVIĆ - T. VUKŠIĆ, *nav. dj.*, str. 39.

⁸³ *Vrhbosna*, XIII(CXVI), 1/2002., str. 6.

Imajući pred očima stanje u Bosni i Hercegovini, Papa je poticao na "hrabrost opraštanja", i više puta je ponavljao kako treba oprostiti i tražiti oprostjenje,⁸⁴ da bi se nadvladale tragične posljedice nedavnog rata, i onih počinjenih u prošlosti, te da bi se postavili temelji novog suživota u miru, i da bi se gradila bolja budućnost za sve ljude i narode u poštivanju načela pravednosti, slobode i dostojanstva svakog naroda. "Zgrada mira, da bi, nakon tolike krvi i tolike mržnje, bila čvrsta, mora počivati na odvažnosti opraštanja", kazao je Papa u govoru članovima Predsjedništva Bosne i Hercegovine u vrijeme svog pohoda Sarajevu 1997. god.⁸⁵

Uza sva ljudska sredstva koja mogu poslužiti očuvanju i promicanju mira, ili njegovom ponovnom uspostavljanju, Ivan Pavao II. najčešće se i najviše utjecao snazi molitve. Papa kaže: "Mir je dragocjeni Božji dar što ga treba tražiti u molitvi, i s poštovanjem primiti... Oni koji mole za ovaj dar, u poniznosti i istini, posvećuju se promicanju mira."⁸⁶ O molitvi za mir Papa je govorio: "Moliti za mir znači otvoriti ljudsko srce da u njega prodre Božja snaga koja sve obnavlja... Moliti za mir znači moliti za pravdu, za pravične odnose unutar i među nacijama i narodima. To znači moliti za slobodu, osobito za vjersku slobodu koja je temeljno ljudsko i građansko pravo svakog pojedinca. Moliti za mir znači moliti od Boga oprostjenje i istodobno moliti za hrabrost da oprostimo onima koji su nam nanijeli zlo."⁸⁷

Svaki put kad bi saopćavao tužne vijesti o izbijanju rata ili nekog međuetničkog ili međuvjerskog sukoba negdje u svijetu, i o teškim stradanjima ljudi, staraca i djece, pozivao bi i poticao na molitvu za nevine žrtve, za prestanak sukoba i za uspostavljanje mira. Tako je činio nebrojeno puta i u vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i drugim područjima bivše Jugoslavije. Isticao je kako moli za mir, poticao je neprestano katoličke vjernike iz Bosne i Hercegovine i iz Hrvatske, a također iz čitave Crkve da mole za uspostavljanje pravednog i trajnog

⁸⁴ Vidi: Govor civilnim i crkvenim vlastima, predviđen za pohod Sarajevu, u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 173; Propovijed na euharistijskom slavlju u Castel Gandolfu, 8. 9. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 167; Propovijed na euharistijskom slavlju u Sarajevu, 13. 4. 1997., u: I. TOMAŠEVIĆ - T. VUKŠIĆ, *nav. dj.*, 52-53; Govor članovima Predsjedništva Bosne i Hercegovine, biskupima i predstavnicima civilne vlasti u Banjoj Luci 22. 6. 2003. prigodom drugog dolaska u Bosnu i Hercegovinu, u: *Katolički tjednik*, II(XXIV), br. 26, str. 7.

⁸⁵ Govor članovima Predsjedništva Bosne i Hercegovine, 13. 4. 1997., u: I. TOMAŠEVIĆ - T. VUKŠIĆ, *nav. dj.*, str. 39.

⁸⁶ Govor u posebnoj audijenciji sudionicima 6. generalne skupštine "Svjetske konferencije religija za mir", 3. 11. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 188.

⁸⁷ Poruka za Svjetski dan mira 2002., 8. 12. 2001., u: *Vrhbosna*, XIII(CXVI), br. 1/2002., str. 9.

mira.⁸⁸ Više puta je proglašavao i posebne dane molitve za mir u Europi i na Balkanu, za mir u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj.⁸⁹

U konačnici, za Papu je uspostavljanje mira vezano uz obraćenje i obnovu srca. U posebnoj audijenciji članova Vlade Federacije Bosne i Hercegovine 28. ožujka 1996. govoreći o obnovi ratom razorene zemlje, rekao je da “bez obnove srčaca nema prave obnove materijalnih zgrada niti društvenih odnosa. Samo iz novog srca, pomirenog s Bogom, sa samim sobom i s bližnjim, nastat će novo društvo u kojem će svaka osoba i svaki narod moći živjeti u miru, sačuvavši vlastiti nacionalni, kulturni i vjerski identitet”.⁹⁰

Zaključak

Sveti Otac Ivan Pavao II. nebrojeno je puta podizao svoj odlučni glas protiv rata i nasilja, a za pravedni i trajni mir, za poštivanje ljudskih prava i građanskih sloboda, za solidarnost i uvažavanje među državama i narodima. Tko je imao prilike pratiti njegove nastupe, morao je uvidjeti i, ako je dobronamjeren, mora priznati da je Papa to uvijek činio s osobitom ljubavlju i iskrenošću, zauzetošću i nepristranošću.

A kad se radilo o ratu u Bosni i Hercegovini i o stradanjima njezinih naroda, oglašavao se sa zamjetnom tjeskobom i duševnom boli, ali i s uočljivim suosjećanjem i ljubavlju. Želio je i tražio poštivanje ljudskih prava i zagovarao mir za sve, bez razlike na nacionalnu ili vjersku pripadnost. Možda se to nekome i nije uvijek tako činilo, ili mu se nije svidalo što je Papa govorio i činio, ali je Bosni i Hercegovini i svim njezinim stanovnicima zauzimanje pape Ivana Pavla II. za prestanak rata i za mir, te njegovo ohrabivanje nedužnim stradalnicima i patnicima značilo ve-

⁸⁸ Vidi: Generalne audijencije, 9. 10. 1991., 13. 5. 1992., 20. 5. 1992., 17. 6. 1992., 24. 6. 1992., 21. 10. 1992., 17. 2. 1993., 19. 5. 1993., 1. 9. 1993., 13. 10. 1993., 20. 4. 1994., 3. 8. 1994., 14. 9. 1994., 21. 9. 1994., 25. 1. 1995., 7. 4. 1995., 3. 5. 1995., 9. 8. 1995., 3. 1. 1996., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 28, 37, 38, 42, 43, 51, 84, 92, 105, 111, 152, 157, 183, 184, 206, 210, 211-212, 230, 254; Nagovori uz Andeoski pozdrav: 17. 11. 1991., 1. 1. 1992., 23. 8. 1992., 4. 10. 1992., 14. 2. 1993., 12. 12. 1993., 5. 7. 1995., 19. 11. 1995., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 29, 31, 49, 53, 83-84, 120-121, 226, 248; Nagovori uz molitvu krunice, prve subote u mjesecu: 5. 9. 1992., 5. 2. 1994., 3. 9. 1994., 1. 10. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 50, 146, 162, 186-187.

⁸⁹ Dani molitve za mir u svijetu, na Balkanu, u Bosni Hercegovini: 9. i 10. 1. 1993., i 23. 1. 1994., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 64-65, 118 i 130.

⁹⁰ V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 256-257. Vidi također: Pismo nadbiskupu sarajevskom Vinku Puljiću 29. 9. 1993., u: V. BLAŽEVIĆ, *Papa Ivan Pavao II.*, str. 107.

ma mnogo. Stoga Bosna i Hercegovina i njezini narodi ne bi smjeli zaboraviti što je Ivan Pavao II. za njih učinio i što im je u najtežim vremenima značio. Morali bi mu za to, s dužnim poštovanjem i uzvraćenom ljubavlju, biti trajno i duboko zahvalni!

POPE JOHN PAUL II IN THE SERVICE OF PEACE (With special reference to Bosnia-Herzegovina)

Summary

In depicting the peace activity of Pope John Paul II the author relies on his magisterial documents, speeches and interventions issued during his twenty five years of pontificate. This pope has raised his voice many times against war and violence, in favor of a just and stable peace, respect of human rights and civil liberties, supporting solidarity and mutual respect of nations and peoples. In doing so, the Pope has been proceeding with special love for his fellow humans, sincerity and commitment to a plural family of nations, without taking sides in concrete conflicts.

During the 1991-1995 war conflict in Bosnia-Herzegovina, which caused ethnic cleansing and enormous suffering of civil population, he kept sending his messages and delegates, expressing his share in our sufferings and asking for humanitarian assistance. He insisted on human rights for individuals and ethnic communities and pointed out that a just peace was possible in this country of different ethnic and religious identities.

Probably some people in conflicting areas and groups do not like Pope's peace teaching and peace making, but all citizens and groups of Bosnia-Herzegovina are well aware of what he has done to bring to an end the violent conflict in our country, to open a time for building up the peace and to alleviate the sufferings of wounded and impoverished ones. This pope is a real friend of Bosnia-Herzegovina as a multi-ethnic and multi-religious country in Europe and in the family of nations. Therefore, its individuals and ethnic communities should keep in mind what he has done for them and their country in most difficult time of war atrocities and after war building up of a tolerant civil society.

(Translated by Mato Zovkić)